ISSN 2304-6287

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ІШКІ ІСТЕР МИНИСТРЛІГІ
БӘРІМБЕК БЕЙСЕНОВ АТЫНДАҒЫ ҚАРАҒАНДЫ АКАДЕМИЯСЫ

РЕСПУБЛИКА КАЗАХСТАН
МИНИСТЕРСТВО ВНУТРЕННИХ ДЕЛ
КАРАГАНДИНСКАЯ АКАДЕМИЯ ИМЕНИ БАРИМБЕКА БЕЙСЕНОВА

KARAGANDA ACADEMY
OF THE MINISTRY OF INTERNAL AFFAIRS
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN NAMED AFTER B. BEYSENOV

ХАБАРШЫ – ВЕСТНИК

№ 3 (85)

2024

Қазақстан Республикасы ІІМ
Бәрімбек Бейсенов атындағы Қарағанды академиясының
2024 жылғы 26 тамыз
№ 3 (85)
«ХАБАРШЫ — ВЕСТНИК» журналы

Қазақстан Республикасының Мәдениет және ақпарат министрлігінде тіркелген

31.05.2012 ж. № 12781-Ж Куәлік

Серия 1972 жылы құрылған.

Ғылыми жұмыстың негізгі нәтижелерін жариялау үшін Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі
Білім және ғылым саласындағы сапаны қамтамасыз ету комитеті ұсынатын басылымдар тізбесіне енгізілген
(Қазақстан Республикасы БҒМ 2021 жылғы 11 ақпандағы
№ 2 ҚБПҮ бұйрығы).

Бас редакторы

***О. Т. Сейтжанов**, заң ғылымдарының кандидаты, доцент*

Редакциялық алқа

***А. Х. Миндагулов,** заң ғылымдарының докторы, профессор (Ресей Федерациясы);*
***Д. М. Миразов,** заң ғылымдарының докторы, профессор (Өзбекстан Республикасы);*
***И. А. Насонова,** заң ғылымдарының докторы, профессор (Ресей Федерациясы);*
***Н. С. Нижник,** заң ғылымдарының докторы, профессор, Жоғары мектептің еңбек сіңірген қызметкері (Ресей Федерациясы);*
***К. М. Осмоналиев,** заң ғылымдарының докторы, профессор (Қырғызстан Республикасы);*
***В. В. Кожокарь,** заң ғылымдарының кандидаты (Ресей Федерациясы);*
***П. В. Гридюшко,** заң ғылымдарының кандидаты, доцент (Беларусь Республикасы);*
***Уфук Айхан,** қауымдастырылған профессор (Түрік Республикасы);*
***Е. О. Алауханов,** заң ғылымдарының докторы, профессор; Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері;*
***И. Ш. Борчашвили,** заң ғылымдарының докторы, профессор, Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері;*
***С. Е. Қайыржанова,** заң ғылымдарының докторы, доцент;*
***М. Ч. Қоғамов,** заң ғылымдарының докторы, профессор;*
***К. С. Лакбаев,** заң ғылымдарының докторы, профессор;*
***С. С. Молдабаев,** заң ғылымдарының докторы, профессор;*
***Е. О. Түзелбаев,** заң ғылымдарының докторы, профессор;*
***З. С. Тоқыбаев,** заң ғылымдарының докторы, профессор;*
***А. Д. Шаймұханов,** заң ғылымдарының докторы, профессор;*
***С. Қ. Алтайбаев,** заң ғылымдарының кандидаты;*
***А. Б. Жакулин,** заң ғылымдарының кандидаты, доцент;*
***Ж. Ш. Құсайынов,** заң ғылымдарының магистрі (жауапты хатшы).*

Нөмірмен жұмыс істегендер

Редакторлар
Лухтина Е. Ю.
Қалиев Б. А.

Дизайн, техникалық редакциялау және компьютерлік беттеу:
Аубакирова С. М.

Басуға 19.07.2024 ж. тапсырылды
Баспаға 19.08.2024 ж. қол қойылды
Шартты баспа табақ 41,9.
Формат $60\times84^{1}/_{8}$.
Офсеттік қағаз.
Баспа офсеттік.
Тапсырыс № 618.
Тиражы 200 дана.

Тоқсанына 1 рет басылып шығарылады

Редакция материалдарды қайтармайды.
Материалдарды қайта басып шығару редакцияның рұқсатымен ғана мүмкін.

Қазақстан Республикасы ІІМ Б. Бейсенов атындағы Қарағанды академиясының 2024 жылға Ведомстволық әдебиетті басып шығарудың тақырыптық жоспары № 3 позициясы.
Қазақстан Республикасы ІІМ Б. Бейсенов атындағы Қарағанды академиясының баспаханасында басылған, Қарағанды қ., Ермеков көшесі, 124.

журнал «ХАБАРШЫ — ВЕСТНИК»
Карагандинской академии МВД РК им. Баримбека Бейсенова
№ 3 (85) за 2024 год
26 августа

Зарегистрирован в Министерстве культуры и информации Республики Казахстан,

свидетельство № 12781-Ж от 31.05.2012 г.

Серия основана в 1972 г.

Включен в перечень изданий, рекомендуемых Комитетом по обеспечению качества в сфере образования и науки Министерства образования и науки Республики Казахстан для публикации основных результатов научной деятельности (приказ МОН РК № 2 ДСП от 11 февраля 2021 года).

Главный редактор

О. Т. Сейтжанов, *кандидат юридических наук, доцент*

Редакционная коллегия

А. Х. Миндагулов, *доктор юридических наук, профессор (Российская Федерация);*
Д. М. Миразов, *доктор юридических наук, профессор (Республика Узбекистан);*
И. А. Насонова, *доктор юридических наук, профессор (Российская Федерация);*
Н. С. Нижник, *доктор юридических наук, профессор, Заслуженный работник высшей школы (Российская Федерация);*
К. М. Осмоналиев, *доктор юридических наук, профессор (Кыргызская Республика);*
В. В. Кожокарь, *кандидат юридических наук (Российская Федерация);*
П. В. Гридюшко, *кандидат юридических наук, доцент (Республика Беларусь);*
Уфук Айхан, *ассоциированный профессор (Турецкая Республика);*
Е. О. Алауханов, *доктор юридических наук, профессор;*
И. Ш. Борчашвили, *доктор юридических наук, профессор, Заслуженный деятель Казахстана;*
С. Е. Каиржанова, *доктор юридических наук, доцент;*
М. Ч. Когамов, *доктор юридических наук, профессор;*
К. С. Лакбаев, *доктор юридических наук, профессор;*
С. С. Молдабаев, *доктор юридических наук, профессор;*
Е. О. Тузельбаев, *доктор юридических наук, профессор;*
З. С. Токубаев, *доктор юридических наук, профессор;*
А. Д. Шаймуханов, *доктор юридических наук, профессор;*
С. К. Алтайбаев, *кандидат юридических наук;*
А. Б. Жакулин, *кандидат юридических наук, доцент;*
Ж. Ш. Кусаинов, *магистр юридических наук (ответственный секретарь).*

Над номером работали

Редакторы
Е. Ю. Лухтина,
Б. А. Қалиев

Дизайн, техническое редактирование, компьютерная вёрстка:
С. М. Аубакирова

Сдано в набор 19.07.2024.
Подписано в печать 19.08.2024.
Усл. печ. л. 41,9.
Формат $60\times84^{1}/_{8}$.
Бумага офсетная.
Печать офсетная.
Заказ № 618.
Тираж 200 экз.

Издается 1 раз в квартал

Материалы редакцией не возвращаются. Перепечатка материалов возможна только с разрешения редакции.

Тематический план издания ведомственной литературы Карагандинской академии МВД РК им. Б. Бейсенова на 2024 г., позиция № 3. Отпечатано в типографии Карагандинской академии МВД РК им. Б. Бейсенова, г. Караганда, ул. Ермекова, 124.

The journal «KHABARSHI — VESTNIK»
of the Karaganda Academy
of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Kazakhstan
No. 3 (85) for 2024
August 26

Registered with the Ministry of Culture and Information of the Republic of Kazakhstan, certificate No. 12781-Zh of 31.05.2012

The series was founded in 1972.

It is included in the list of publications recommended by the Committee for Quality Assurance in the Field of Education and Science of the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan for the publication of the main results of scientific activity (Order of the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan No. 2 for official use dated February 11, 2021).

Chief editor

O. T. Seyitzhanov, *Candidate of Law, Associate Professor*

Editorial board

A. Kh. Mindagulov, *Doctor of Law, Professor (Russian Federation);*
D. M. Mirazov, *Doctor of Law, Professor (Republic of Uzbekistan);*
I. A. Nasonova, *Doctor of Law, Professor (Russian Federation);*
N. S. Nizhnik, *Doctor of Law, Professor, Honored Worker of Higher Education (Russian Federation);*
K. M. Osmonaliev, *Doctor of Law, Professor (Kyrgyz Republic);*
V. V. Kozhokar, *Candidate of Law (Russian Federation);*
P. Gridyushko, *candidate of legal Sciences, associate Professor (Republic Of Belarus);*
Ufuk Ayhan, Associate Professor (Turkish Republic);
E.O. Alaukhanov, *Doctor of Law, Professor;*
I. Sh. Borchashvili, *doctor of law, Professor, honored worker of Kazakhstan;*
S. E. Kairzhanova, *doctor of legal Sciences, associate Professor;*
M. H. Kogamov, *doctor of law, Professor;*
K. S. Sakbaev, *doctor of law, Professor;*
S. S. Moldabaev, *doctor of law, Professor;*
E. O. Tuzelbaev*, doctor of law, Professor;*
Z. S. Tokubaev, *doctor of law, Professor;*
A. D. Shaimukhanov, *doctor of law, Professor;*
S. K. Altybaev, *candidate of legal Sciences;*
A. B. Jakulin, *candidate of legal Sciences, associate Professor;*
Zh. Sh. Kussainov, *Master of Laws (Executive Secretary).*

Worked on the issue:

Editors:
E. Yu. Lukhtina,
B. A. Kaliev

Design, technical editing, computer layout:
S. M. Aubakirova

Submitted to the set on 19.07.2024.
Signed to the press in 19.08.2024.
Conditional printed sheet 41,9.
The format is $60 \times 84^1/_8$.
Offset paper.
Offset printing.
Order No. 618.
Edition of 200 copies.

Published 1 time per quarter

Materials are not returned by the editorial board.
Reprint of materials is possible only with the permission of the editorial board.

Thematic plan of publishing departmental literature of the Karaganda academy of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Kazakhstan named after B. Beisenov for 2024, position No.3.
Printed in the printing house of the Karaganda Academy of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Kazakhstan named after B. Beisenov, Karaganda, Yermekova str., 124.

ӘОЖ 349.6

Қуандықов Қ.Ж.,
заң ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор
(Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті,
Қазақстан Республикасы, Алматы қ., e-mail: kuandykov_kzh@mail.ru);
Көпбаев Д.З.,
заң ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор
(Қайнар академиясы, Қазақстан Республикасы, Алматы қ., e-mail: dumeke_a@mail.ru)

Балық шаруашылығын жүргізу үшін су объектілерін пайдаланудың құқықтық мәселелері

Аннотация. Бұл мақалада еліміздегі балық шаруашылығын жүргізу үшін су объектілерін пайдаланудың құқықтық мәселелері қарастырылады. Қазіргі кезде балық шаруашылығы еліміздің экономикасының дамып келе жатқан салаларының бірі болып табылады. Балық шаруашылығын дамытудың 2021–2030 жылдарға арналған бағдарламасында балық шаруашылығын дамытудың зор мүмкіндері көрсетілген. Балық шаруашылығы су объектілерін пайдалана отырып жүзеге асырылады. Осы орайда, балық шаруашылығын жүргізу үшін пайдаланылатын су объектілерінің құқықтық режимін су заңнамасында неғұрлым егжей-тегжейлі бекіту қажеттілігі туындайды. Балық шаруашылығы үшін пайдаланылатын су объектілерінің құқықтық режимі заң әдебиеттерінде жеткілікті зерттелмеген. Бұл зерттеудің маңыздылығы еліміздің азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін қажет. Мақалада балық шаруашылығын жүргізу үшін су объектілерін пайдаланудың құқықтық мәселелері әмбебап және салыстырмалы құқықтық талдаудың ғылыми әдістерін қолдану арқылы қарастырылады. Мақала авторларының ұсыныстары мен қорытынды тұжырымдары балық шаруашылығын жүргізу үшін су объектілерін пайдалану саласындағы қолданыстағы заңнамасын жетілдіре түсудің бағыттарын қалыптастырады.

Негізгі сөздер: балық шаруашылығы, су объектілері, су заңнамасы, жануарлар дүниесі туралы заңнама, балық ресурстары, балық аулау алқаптары, кәсіпшілік және әуесқойлық балық аулау.

Балық шаруашылығы республика экономикасының дамып келе жатқан салаларының бірі болып табылады. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев Қазақстан халқына Жолдауында еліміздің балық саласын дамытуға ерекше назар аудару қажеттігін атап өтті. «Қазақстан — 2050» Стратегиясында экологиялық таза азық-түлік өндірісі саласында жаһандық ойыншы болу міндеті қойылған болатын. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2021 жылғы 5 сәуірдегі қаулысымен бекітілген «Балық шаруашылығын дамытудың 2021–2030 жылдарға арналған бағдарламасында» балық шаруашылығын дамытудың зор мүмкіндіктері көрсетілген [1].

Балық шаруашылығын жүргізу әртүрлі табиғи ресурстарды, ең алдымен, балық мекендейтін жер үсті су объектілерін пайдалана отырып жүзеге асырылады, олардың құқықтық режимі балық аулау алқаптарының құқықтық режимі арқылы айқындалады. Су заңнамасында балық аулау үшін су объектілерін пайдаланудың арнайы ережелерінің болмауына байланысты, су қатынастарының бұл түрін құқықтық реттеуде біздің заңнамада нақты олқылықтар бар.

Осы орайда, балық шаруашылығын жүргізу үшін пайдаланылатын су объектілерінің құқықтық режимін су заңнамасында неғұрлым егжей-тегжейлі бекіту және осы нормаларды жануарлар дүниесін қорғау туралы заңнаманың нормаларымен үйлестіру қажеттілігі туындайды. 2004 жылғы 9 шілдедегі Қазақстан Республикасының «Жануарлар дүниесін қорғау, өсімін молайту және пайдалану туралы» № 593 заңында, аталған шаруашылық қызметтің мұндай түрін жүзеге асыру әртүрлі табиғи ресурстарды пайдалана отырып жүргізіледі деп көрсетілген [2]. Оларға, ең алдымен, балықтардың тіршілік ету ортасы болып табылатын су объектілері және балық ресурстары жатады.

Зерттеу барысында теориялық (зерттеу мәселесі бойынша ғылыми дереккөздерді, арнайы заң әдебиеттерін және нормативтік құқықтық актілерді кешенді зерттеу) және эмпирикалық (жалпылау, жүйелеу, талдау, бақылау) зерттеу әдістері қолданды. Сонымен қатар,

еліміздегі балық шаруашылығын жүргізу үшін су объектілерін пайдаланудың құқықтық мәселелеріне арналған арнайы әдебиеттер зерделенді. Ғылыми зерттеудің мақсаты — Қазақстан Республикасындағы балық шаруашылығын жүргізу үшін су объектілерін пайдаланудың қолданыстағы заңнамасын жетілдіру, сондай-ақ балық аулау алқаптарының құқықтық режиміндегі олқылықтарды жою арқылы еліміздің азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ету.

Соңғы жылдары су заңнамасы мен жануарлар дүниесі туралы заңнаманың, әсіресе оның балық аулау және балық шаруашылығын жүргізуді құқықтық реттеуді қамтитын бөлігінің айтарлықтай жаңартылуы болды. Атап айтатын болсақ, көрсетілген қатынастардың құқықтық негізін құрайтын 2015 жылғы 27 ақпандағы Қазақстан Республикасының Ауыл шаруашылығы министрінің м.а. «Балық аулау қағидаларын бекіту туралы» № 18-04/148 бұйрығы [3], 2015 жылғы 31 наурыздағы Қазақстан Республикасының Ауыл шаруашылығы министрінің м.а. «Балық шаруашылығын жүргізу қағидаларын бекіту туралы» № 18-05/290 бұйрығы [4] қабылданды.

Балық және басқа да су жануарларын өсіру азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ету, сондай-ақ оларды шамадан тыс пайдалану нәтижесінде табиғи су объектілеріне антропогендік әсер ету мәселелерінде ең танымал бағыт болып табылады.

Балық шаруашылығы үшін пайдаланылатын су объектілерінің құқықтық режимі қазақстандық заң ғылымында жеткілікті зерттелмеген. Бұл зерттеудің маңыздылығын біз еліміздің азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін қажетті осы саланың (балықтың) өнімдерін алу және кейіннен пайдалану үшін балық аулау алқаптарының жеткілікті жоғары экономикалық маңыздылығынан көреміз. Егер бұл қызметтің экономикалық құрамдас бөлігі балық шаруашылығы, оның ішінде органикалық өнімдерді өндіру шеңберінде кешенді құқықтық реттеуге бейім болса, табиғи-ресурстық мағынада бұл құқықтық қатынастар табиғи ресурстар құқығының әртүрлі салалары бойынша бөлінген.

Атап айтқанда, балық аулау алқаптарының құрамына кіретін су объектілерін пайдалану Қазақстан Республикасының су заңнамасымен реттелмеген, бұл бірінші кезекте осы су қоймалары мен су ағындарының балық аулау үшін экономикалық маңыздылығымен түсіндіріледі. Балық шаруашылығын дамытудың 2021-2030 жылдарға арналған бағдарламасында «бұл бағыттың дамуы агроөнеркәсіптік секторда жұмыс істейтін орта және шағын бизнестің дамуына оң әсер ететіні сөзсіз, негізінен ауылдық жерлерде қосымша жұмыс орындарын құруға мүмкіндік береді», - деп көрсетілген [5].

Шет мемлекеттердің балық ресурстарын пайдалану және қорғау жөніндегі қатынастарды құқықтық реттеу саласындағы тәжірибесін талдау, қазіргі жағдайда тек жауапты балық аулауды орнату және жағалаудағы мемлекеттік және қоғамдық ұйымдардың нарықтық тұрақтылықты қамтамасыз етуді ғана атап өтуге болады.

Балық саласын дамытуды мемлекеттік ынталандыру саласындағы халықаралық тәжірибені талдау аквамәдениет өндірісін қолдау шараларының жоғары өзектілігі мен нәтижелілігін көрсетті. Қытай Халық Республикасы, Корея Республикасы және Жапонияның балық өнеркәсібі саласындағы саясаты аумақтық теңіздердегі су биологиялық ресурстарының сарқылуына байланысты туындаған бірқатар өзекті әлеуметтік-экономикалық мәселелерді шешуге бағытталған [6].

Шет мемлекеттердің балық шаруашылығы саласындағы тәжірибесін талдау, ол мемлекеттерде балық өндіру және балық өңдеу кәсіпорындарын мемлекеттік ынталандыру тәжірибесі кеңінен қолданатындығын көрсетті. Мысалға алатын болсақ, Қытай Халық Республикасы балық шаруашылығы саласына кешенді қолдау көрсетеді. Балық аулау және балық өңдеу саясатының негізгі бағыттарының бірі ретінде аквамәдениетті дамыту, яғни балық өндіруден балық өсіруге көшу арқылы су биологиялық ресурстарының жағалаудағы популяциясын қалпына келтіруді бөліп көрсетуге болады [7].

Жапония балық және теңіз өнімдері саудасын дамытуға көп көңіл бөледі. Сарапшылардың пікірінше, Жапон үкіметінің ең жоғары субсидиялары балық порттарын жаңартуға бағытталған.

Қазақстан Республикасының «Жануарлар дүниесін қорғау, өсімін молайту және пайдалану туралы» заңының 34-бабына сәйкес, «кәсіпшілік балық аулау кәсіпкерлік қызмет мақсатында жүзеге асырылады». Аталған заңның 37-бабына сәйкес, балық шаруашылығын жүргізу құқығы облыстың жергілікті атқарушы органының балық шаруашылығы су айдындарын және (немесе) учаскелерін бекіту туралы шешімі, ведомствоның аумақтық бөлімшесі мен жануарлар дүниесін пайдаланушы арасында жасалатын балық шаруашылығын жүргізуге арналған шарттар негізінде Қазақстан Республикасының азаматтарына және заңды тұлғаларына беріледі.

Балық шаруашылығы су айдындары немесе учаскелеріне келетін болсақ, олардың түсінігі аталған заңның 39-бабында көрсетілген. Оларға:

– балық ресурстарын және басқа да су жануарларын аулау, өсіру және көбейту үшін пайдаланылатын немесе пайдаланылуы мүмкін су айдындары;

– балық ресурстары және басқа да су жануарлары қорларының өсімін молайту үшін маңызы бар су айдындары жатады. Су айдындарына: өзендер, каналдар, көлдер, сулы-батпақты алқаптар, су қоймалары, тоғандар, аймақтық сулар, теңіз сулары және басқа да ішкі су айдындары жатады [8].

Қарап отырсақ, балық шаруашылығын жүргізу үшін су объектілерін пайдалану Су кодексімен емес, Жануарлар дүниесін қорғау, өсімін молайту және пайдалану туралы заңымен реттеледі. Сонымен қатар, балық аулау кезінде су объектілерін тікелей пайдалану орын алатынын көреміз. Біздің ойымызша, «балық шаруашылығын жүргізу» ұғымының қолданыстағы тұжырымдамасында бұл қатынастардың су объектілерін пайдалану арқылы байланысы жоғалған. Су кодексінің 107-бабына сәйкес, «кәсіпшілік балық аулау үшін маңызды мәні бар су объектілерінде, балық шаруашылығын жүргізу құқығы жануарлар дүниесін қорғау, өсімін молайту және пайдалану саласындағы заңнамасына сәйкес беріледі», - деп көрсетіледі. Сондай-ақ, жеке және заңды тұлғалар балық шаруашылығын жүргізу үшін берілген су объектілерінде:

– су объектілерінің немесе олардың бөліктерінің жай-күйін жақсартуды, балық ресурстары мен басқа да су жануарларын өсімін молайтуды қамтамасыз ететін балық аулау мен балық шаруашылығы мелиорациясын жүргізуге;

– су объектілерінің жағалауларын немесе олардың бөліктерін санитариялық-эпидемиологиялық және экологиялық талаптарға сәйкес ұстауға міндетті [9].

Қарап отырсақ, жануарлар дүниесі туралы заңнаманың басымдылығын көреміз, бұл жалпы қисынды, дегенмен балық шаруашылығын жүргізу үшін су объектілерін пайдалану қатынастарын құқықтық реттеудің толықтығын қамтамасыз етпейді. Су кодексінің 107-бабында, су объектілерін немесе олардың бөліктерін балық шаруашылығын жүргізу үшін пайдалануды жануарлар дүниесін қорғау және пайдалану туралы заңнамаға сәйкес беріледі деген сілтеме бар.

Біздің ойымызша, қолданыстағы заңнамаларда балық шаруашылығын жүргізу үшін су объектілерін пайдалануды құқықтық реттеу бірнеше себептерге байланысты толық негізделмеген.

Біріншіден, балық аулау қағидаларын бекіту туралы ережелер мен балық шаруашылығын жүргізу қағидаларын бекіту туралы ережелері жоғарыда көрсетілген олқылықтың орнын толтырмайды, өйткені олар су объектілерін тікелей пайдалануға қатысты нормалардың аз ғана санын қамтиды. Мысалы, балық шаруашылығын жүргізу қағидаларына сәйкес балық шаруашылығын жүргізу құқығы облыстың жергілікті атқарушы органының балық шаруашылығы су айдындарын бекіту туралы шешімі, ведомствоның аумақтық бөлімшесі мен жануарлар

дүниесін пайдаланушы арасында жасалатын балық шаруашылығын жүргізуге арналған шарт негізінде Қазақстан Республикасының азаматтары мен заңды тұлғаларына беріледі (3-тармақ).

Сонымен қатар, балық шаруашылығын жүргізу келесі қағидаттарға негізделеді: балық қорларын қорғау мақсатында балық шаруашылығы су айдындарында басқа пайдаланушылардың құқықтарын шектеу; балық ресурстарын пайдалану құқығын су объектілерін пайдалану құқығынан бөлу (4-тармақ). Балық шаруашылығын жүргізу кезінде балық шаруашылығы субъектілері қорықшылық қызметін құрып, оны ұстау есебінен су айдындарын қорғауды қамтамасыз етеді (5-тармақ). Балық аулау қағидаларын бекіту туралы мен балық шаруашылығын жүргізу қағидаларын бекіту туралы ережелері су пайдаланушылардың міндеттері көзделген Су кодексінің 72-бабымен келісілмеген.

Екіншіден, Су кодексінде су объектілерін балық шаруашылығын жүргізу үшін пайдалану туралы арнайы ережелері су ресурстарын кешенді пайдалану қағидасына сәйкес келмейді (107-бап). Су кодексінің 21-тарауы су объектілерін немесе олардың бөліктерін балық шаруашылығын жүргізу үшін пайдалануды толық реттемейді. Сондай-ақ, Су кодексі мен балық шаруашылығын жүргізу қағидаларын бекіту туралы ережелерінің арасында ешқандай байланыс жоқ. Біздің ойымызша, Су кодексінде су объектілерін немесе олардың бөліктерін балық шаруашылығын жүргізу үшін пайдалануды көздейтін 21-тарауды толықтыру қажет. Өйткені, су объектілерін немесе олардың бөліктерін балық шаруашылығын жүргізу үшін пайдалану су объектілерін тікелей пайдалануды көздейтін болғандықтан, бұл олқылықтарды егжей-тегжейлі түсіндіруді қажет ететін нормалардың болуы шарт.

Үшіншіден, Жануарлар дүниесі туралы заңнамада бірқатар нормаларда жануарлар дүниесі объектілерін пайдалануды құқықтық реттеу мен олардың мекендеу ортасы арасындағы өзара байланыс накты көрсетілген, олар бұл жағдайда су объектілері болып табылады. «Жануарлар дүниесі туралы» Заңның 6-бабында жануарлар дүниесі объектілерін пайдалану құқығын және басқа да табиғи ресурстарды пайдалану құқығын ажырату принципі су объектілерін балық аулау үшін пайдалануды құқықтық реттеуді арнайы су заңнамасымен болжайды. Бірақ, сонымен бірге, балық шаруашылығын жүргізу кезінде туындайтын табиғи-ресурстық қатынастардың ерекшеліктерін ескеру қажет, олар экологиялық құқықтардың біртекті түрлеріне қарағанда күрделірек.

Мысалы, балық ресурстары көбірек дәрежеде жануарлар дүниесін пайдалану құқығының сәйкес түрлерінің объектісі болып табылады (кәсіпшілік және әуесқойлық балық аулау), ал балық аулау бойынша шаруашылық қызмет объектілері жануарлар дүниесін қамтитын табиғи ресурстардың жиынтығы болып табылады. Бұл жерде «су айдындары» ұғымымен қамтылған жануарлар дүниесі объектілері мен су объектілерін айтып отырмыз. Бұл ретте, балық шаруашылығы өнімдерін алу үшін экономикалық маңызы бар су объектілерін пайдалану арқылы жүзеге асырылатын кешенді табиғат пайдалану туралы айтуға болады. Жоғарыда қарастырылған балық ресурстары негізінен су объектілерінің «ішіндегісі» болып табылады, оның құқықтық режимі су заңнамасының осы мәселелерді реттеуден бас тартуына байланысты құқықтық әсер ету аясынан тыс қалып отыр.

Төртіншіден, балық аулау үшін пайдаланылатын су объектілерінің құқықтық режимін неғұрлым егжей-тегжейлі бекітуді жақтайтын тағы бір дәлел, олардың су заңнамасымен және балық шаруашылығы туралы заңнамасымен айқындалатын кешенді құрамы болып табылады. Біз кейде «су пайдалану» және «су объектілерін пайдалану» сияқты екі түрлі ұғымды шатастырамыз. Су кодексінің 1-бабына сәйкес, «су пайдалану» - жеке және заңды тұлғалардың өз мұқтаждарын немесе коммерциялық мүдделерін қанағаттандыру үшін белгіленген тәртіппен су ресурстарын пайдалану, ал «су объектілерін пайдалану» - жеке және заңды тұлғалардың материалдық немесе өзге де қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін су объектілерінің пайдалы табиғи қасиеттерін алу [9].

Балық шаруашылығын жүргізу балық аулау алқаптарын алатын субъектілердің құқықтық жағдайының ерекшеліктерін ескере отырып, осы қызметтің мазмұнында бірнеше құрамдас элементтерді бөліп көрсету орынды:

– олардың табиғи ресурстарды пайдалану фактісінен туындайтын құқықтар мен міндеттер — атап айтқанда, су объектісімен бірге балық ресурстарын ұтымды пайдалану түрінде;

– балық аулауға байланысты шаруашылық қызметті жүзеге асырудан туындайтын құқықтар мен міндеттер.

Қазіргі уақытта бұл екі бағыт жеткілікті дәрежеде сараланған жоқ, бұл туындайтын құқықтық қатынастардың табиғатын дұрыс түсіну тұрғысынан өте маңызды. Сонымен қатар, табиғи ресурстар заңнамасы шеңберінде келісілмеген. Атап айтқанда, суды пайдалану мен балық аулау саласындағы заңнамада бекітілген құқықтар жүйесі арасындағы сәйкессіздікке назар аударуға болады. Бұл ретте балық шаруашылығы субъектілеріне тиесілі құқықтар мен міндеттердің арақатынасы ғана емес, сонымен қатар осы мақсатта пайдалануға берілген табиғи ресурстарды беру механизмі де маңызды болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының «Балық шаруашылығын дамыту мәселелері туралы» 2021 жылғы 5 сәуірдегі № 208 Қаулысы // https://adilet. zan.kz/kaz/docs/P2100000208
2. Қазақстан Республикасының «Жануарлар дүниесін қорғау, өсімін молайту және пайдалану туралы» 2004 жылғы 9 шілдедегі № 593 Заңы. // https://adilet. zan.kz/kaz/docs/Z040000593_#z44
3. Қазақстан Республикасының Ауыл шаруашылығы министрінің м.а. «Балық аулау қағидаларын бекіту туралы» 2015 жылғы 27 ақпандағы № 18-04/148 бұйрығы // https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1500010606
4. Қазақстан Республикасының Ауыл шаруашылығы министрінің м.а. «Балық шаруашылығын жүргізу қағидаларын бекіту туралы» 2015 жылғы 31 наурыздағы № 18-05/290 бұйрығы // https://adilet.zan.kz/kaz/docs /V1500010946
5. Қазақстан Республикасының «Балық шаруашылығын дамыту мәселелері туралы» 2021 жылғы 5 сәуірдегі № 208 Қаулысы // https://adilet. zan.kz/kaz/docs/P2100000208
6. Агешина Е.Ю., Алексеенко А.П., Ли Е.Л. Зарубежный опыт развития рыбной промышленности и перспективы его использования в ДФО // Проблемы развития территории. — 2021. — Т. 25. — № 3. — С. 38–51.
7. Wang Pingping, Ji Jianyue, Zhang Yi. Aquaculture extension system in China: Development, challenges, and prospects. Aquaculture Reports — 2020. — Vol. 17. Available at: https://doi.org/10.1016/j.aqrep.2020.100339 (accessed 18.08.2024).
8. Қазақстан Республикасының «Жануарлар дүниесін қорғау, өсімін молайту және пайдалану туралы» 2004 жылғы 9 шілдедегі № 593 Заңы. // https://adilet. zan.kz/kaz/docs/Z040000593_#z44
9. Қазақстан Республикасының «Су кодексі» 2003 жылғы 9 шілдедегі // https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K030000481_#z135

Куандыков К.Ж.,
кандидат юридических наук, ассоциированный профессор
(Казахский национальный университет им. аль-Фараби,
Республика Казахстан, г. Алматы, e-mail: kuandykov_kzh@mail.ru);
Копбаев Думан Зикиринович,
кандидат юридических наук, ассоциированный профессор
(Академия Кайнар, Республика Казахстан, г. Алматы, e-mail: dumeke_a@mail.ru)

Правовые проблемы использования водных объектов для рыболовства

Аннотация. В данной статье рассматриваются правовые вопросы использования водных объектов для рыболовства в стране. В настоящее время рыболовство является одной из развивающихся отраслей экономики страны. Программа развития рыбного хозяйства на 2021-2030 годы пока-

зывает большие возможности для развития рыбного хозяйства. Рыболовство осуществляется с использованием водных объектов. В связи с этим возникает необходимость более детально установить в водном законодательстве правовой режим водных объектов, используемых для рыболовства. Правовой режим водных объектов, используемых для рыболовства, недостаточно изучен в юридической литературе. Важность данного исследования необходима для обеспечения продовольственной безопасности страны. В статье рассматриваются правовые вопросы использования водных объектов для рыболовства с использованием научных методов универсального и сравнительно-правового анализа. Рекомендации и выводы авторов статьи формируют направления совершенствования действующего законодательства в области использования водных объектов для рыболовства.
Ключевые слова: рыболовство, водные объекты, водное законодательство, законодательство о живой природе, рыбные ресурсы, рыболовные угодья, промысловое и любительское рыболовство.

K.Zh. Kuandykov,
Associate Professor, Candidate of Legal Sciences
(Al-Farabi Kazakh National university, Republic of Kazakhstan, Almaty,
e-mail: kuandykov_kzh@mail.ru)
D.Z. Kopbaev,
Associate Professor, Candidate of Legal Sciences
(Kainar Academy, Republic of Kazakhstan, Almaty, e-mail: dumeke_a@mail.ru)

Legal problems of using water bodies for fishing

Annotation. This article discusses the legal issues of the use of water bodies for fisheries in the country. Currently, fisheries is one of the most developing sectors of the country's economy. The program for the development of fisheries for 2021-2030 shows great opportunities for the development of Fisheries. Fisheries are carried out using water bodies. In this regard, there is a need for a more detailed fixation in water legislation of the legal regime of water bodies used for Fisheries. The legal regime of water bodies used for fisheries is not sufficiently studied in the legal literature. The importance of this study is necessary to ensure the food security of our country. The article discusses the legal problems of the use of water bodies for fisheries using scientific methods of universal and comparative legal analysis. The recommendations and final conclusions of the authors of the article form directions for improving the current legislation in the field of use of water bodies for fisheries management.
Keywords: fisheries, water bodies, water legislation, wildlife legislation, fish resources, fishing grounds, commercial and Amateur Fishing.

УДК 343.3/.7

Мергембаев Д.А.,
координатор центра академических программ и проектов,
магистр юридических наук
(Академия правосудия при Высшем Судебном Совете Республики Казахстан,
г. Астана, Республика Казахстан, e-mail: azanbai_qaz@mail.ru)

Некоторые проблемы квалификации уголовно наказуемых деяний, связанных с оставлением в опасности детей

Аннотация. Автор подчеркивает актуальность данной тематики, указывая на многочисленные случаи травмирования и гибели детей из-за невнимательности или халатности родителей. В отечественном законодательстве содержатся нормы, которые могут применяться к таким случаям, однако на практике возникают трудности с их правильной квалификацией. В статье анализируются случаи, когда новорожденные были оставлены на улице или в подъездах, а также случаи гибели детей в результате падения из окон или оставления в иных опасных условиях без присмотра взрослых. Обращается внимание на сложности определения умысла родителей и необходимости учета двойной формы вины при квалификации деяния по ст. 119 УК РК. Автор также подчеркивает, что низкая регистрация фактов оставления в опасности детей связана с трудностями в опреде-

ҚҰҚЫҚ ЖӘНЕ ҚҰҚЫҚ ҚОЛДАНУ ПРОБЛЕМАЛАРЫ

ПРОБЛЕМЫ ПРАВА И ПРАВОПРИМЕНЕНИЯ

THE PROBLEMS OF LAW AND LAW ENFORCEMENT

Адилов С.А.

Особенности полномочий следственного судьи, связанных с применением мер пресечения, альтернативных содержанию под стражей 4

Абенов Р.Т., Райбаев Д.К.

Некоторые организационно-правовые вопросы причинности тайного хищения на объектах железнодорожного транспорта в Республике Казахстан.............................. 8

Абеуов Д.А., Конысбеков Г.К

Особенности профилактики уголовных правонарушений, совершаемых несовершеннолетними, в Республике Казахстан 12

Аралбаева А.А., Завотпаева А.Т.

Қазақстан Республикасының нотариат саласын цифрландыру: өзекті мәселелері және даму болашағы 18

Асабаева А.А., Намысов Е.Д.

Қазақстан Республикасы полициясының сервистік моделін жетілдіру құралы ретінде жергілікті полиция қызметін реформалаудың кейбір сұрақтары 26

Аужанов Р.Б.

Пожизненное лишение свободы: понятие и содержание по законодательству Республики Казахстан 31

Ахметжанова Н.Н.

Медиация как один из альтернативных способов урегулирования административно-правовых споров 38

Ахметжанова Н.Н., Сарсенбаева Б.Б.

Криминологическая характеристика личности кибермошенника 43

E.M. Baytukhanov, N.A. Sharova

Assessment of the role of trade unions in the system of social and labor relations 49

Балобеев А.В., Тулеубекова М.М.

Актуальные проблемы реализации самозащиты в гражданском праве Республике Казахстан 55

Баргаринов А.Р., Искаков А.К.

Профилактика рецидива экстремизма среди бывших осужденных........................... 60

Бейсеев А.А., Шидемов А.Г.

К вопросу об источниках казахского обычного права.. 65

Булеулиев Б.Т., Қалиев А.Қ.

Қылмыстық құқық бұзушылықтардың бірнеше рет жасалуын саралау — сыбайлас жемқорлықтың алдын алу ретінде 71

Весельская Н.Р., Альмухаметова А.Г.

Анализ эффективности медиации и перспективы ее применения в Республике Казахстан 76

Губайдуллин Ж.Ж., Абеуов Е.Т.

Проблемы правового регулирования применения модели поведения, имитирующей преступную деятельность 81

Ғаббасәлі Б.Ғ., Кусаинов Ж.Ш.

Разграничение традиционного мошенничества и деятельности по созданию и руководству финансовой пирамидой в Республике Казахстан 87

Дюсенбаева А.К., Шакенов А.О.

Профилактическая беседа как мера предупреждения преступности в уголовном процессе 93

Ералина С.Е., Ногайбаева А.С.

Переводчик в уголовном процессе: проблемы участия и его роль в установлении обстоятельств, имеющих значение для уголовного дела 98

Егизбаев Н.У., Карымсаков Р.Ш.

Некоторые вопросы в отношении конституционного закона Республики Казахстан «О прокуратуре» 104

Жолжаксынов Ж.Б., Шакенов А.О.

Проблемы назначения и производства экспертизы по уголовным делам, расследуемым по фактам нарушения правил охраны и использования недр (ст. 333 УК) и самовольного пользования недрами (ст. 334 УК) в Республике Казахстан.... 109

Жолжаксынов Ж.Б., Шукенов Н.С.

Прокурор как субъект, согласующий процессуальные решения в уголовном процессе 115

Жунусова М.К.

Профилактическая деятельность органов досудебного расследования по уголовным делам 120

Иманбаев С.М., Куатова А.С.

Понятие и формы соучастия в уголовном законодательстве Республики Казахстан: генезис и перспективы 126

Искаков А.К., Баргаринов А.Р.

Радикализация в цифровую эпоху: киберэкстремизм в местах лишения свободы. 131

Казиев Т.А.

Некоторые проблемы расследования уголовных дел о правонарушениях в сфере охраны труда 137

Каудыров Т.Е.

Правовая охрана объектов, созданных искусственным интеллектом, по законодательству Республики Казахстан 142

Кобландин К.Ж., Тасқын Е.Т.

Кәмелетке толмағандардың ақпараттық қауіпсіздігінің өзекті мәселелері 147

Кобландин К.Ж., Тасқын Е.Т.

Развитие состязательных начал досудебного производства в современном уголовно-процессуальном законодательстве Казахстана и России 153

Қуандықов Қ.Ж., Құсайынов Ш.Қ.

Қазақстан Республикасында шағын және орта кәсіпкерлікті мемлекеттік қолдаудың құқықтық аспектілері 159

Қуандықов Қ.Ж., Көпбаев Д.З.

Балық шаруашылығын жүргізу үшін су объектілерін пайдаланудың құқықтық мәселелері.. 167

Мергембаев Д.А.

Некоторые проблемы квалификации уголовно наказуемых деяний, связанных с оставлением в опасности детей 172

Мирзалимова Р.А., Шегебаева А.Р.

Система законодательства и меры предупреждения уголовных правонарушений в сфере экологической безопасности 180

Мукатаев Т.М.

Развитие электронного уголовного судопроизводства в Республике Казахстан..... 187

Өзбеков Д.Ө., Машабаев А.Ж.

Қылмыстық жауаптылықтың жүзеге асырудың тиімділігі туралы мәселеге............. 193

Орсаева Р.А.

Кәмелетке толмағандарға қатысты зорлық-зомбылық сипаттағы қылмыстарға қылмыстық-құқықтық сипатамма.. 198

Салыкова А.К., Аюбаев М.А.

Процессуальное соглашение о сотрудничестве как вид обстоятельства, смягчающего уголовное наказание в Республике Казахстан 204

Сапаров Ж.Ж., Старкова В.В.

Жол қозғалысы ережелерін бұзғаны үшін әкімшілік жауапкершілік 210

A. Sakharbay, D. Amangeldyev

The problems of expanding the foundations of the application of monetary penalties in criminal proceedings.. 216

Сейтжанов О.Т., Намысов Е.Д.

Альтернативная модель назначения уголовных наказаний на примере лишения свободы 223

Сейтжанова Н.К., Намысов Е.Д.

Совершенствование нормативной регламентации оценочной категории «Существенный вред» в уголовном законодательстве Республики Казахстан....... 227

Талкибаев А.Б.

Актуальные проблемы административной ответственности за коррупцию в Республике Казахстан 232

Тессман С.А., Байтеленова С.Г.
К вопросу об объективной стороне неисполнения приговора суда, решения суда или иного судебного акта либо исполнительного документа 237

Тулебаева Д.Т., Оразалиев А.М.
Анализ результатов работы трёхзвенной модели досудебного расследования 241

Шайменов Е.К.
Отдельные аспекты правового регулирования занятости населения в современном Казахстане 249

КӘСІБИ ДАЙЫНДЫҚТЫ ЖӘНЕ ҚҰҚЫҚ ҚОРҒАУ ҚЫЗМЕТІН ӘЛЕУМЕТТІК-ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУДІ ЖЕТІЛДІРУ

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ И СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

IMPROVEMENT OF PROFESSIONAL TRAINING AND SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL SUPPORT OF LAW ENFORCEMENT RESEARCH OF YOUNG SCIENTISTS

Балмуханов Е.К., Сейтимова А.С.
Қазақстан Республикасы ІІМ жоғарғы оқу орындарында атыс қаруын қолдануды оқыту әдістемесін жетілдіру 254

Намысов Е.Д.
Использование медиаматериалов в учебном процессе высших учебных заведениях 259

Олейник В.В., Жакиева А.Б.
Литературная гостиная как методика проведения занятия в ведомственных вузах МВД Республики Казахстан 264

Оқашев Р.Д., Мағдатова Қ.Ж.
Спорт жаттықтырушының құқықтық мәртебесі 271

Тилеубердиев К.М.
Интеграция инновационных технологий в процесс подготовки кадров для системы МВД Республики Казахстан 276

Төлеген М.Ә., Орсаева Р.А.
Жасөспірімдер арасындағы девианттық мінез-құлық (девианттық мінез-құлыққа ғалымдар көзқарасу)... 283

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЫНТЫМАҚТАСТЫҚ ЖӘНЕ ШЕТЕЛДІК ТӘЖІРИБЕ
МЕЖДУНАРОДНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО И ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ
INTERNATIONAL COOPERATION AND FOREIGN EXPERIENCE

Бебикова Е.И., Сейтжанов О.Т.

Сравнительный анализ теоретико-правовой базы метательного оружия в законодательстве стран ближнего зарубежья 289

Голубева Э.Р

Организационно-правовые основы профилактики и предупреждения правонарушений несовершеннолетних по Российскому законодательству 294

Елфимов П.В.

Особенности допроса несовершеннолетних подозреваемых (обвиняемых), склонных к девиантному поведению 299

Нестерова В.Е.

Иностранные заимствования в русскоязычном юридическом дискурсе 304

Павлють О.В.

Некоторые особенности развития процессов цифровизации в судебно-экспертной деятельности 309

ЖАС ҒАЛЫМДАРДЫҢ ЗЕРТТЕУЛЕРІ
ИССЛЕДОВАНИЯ МОЛОДЫХ УЧЕНЫХ
RESEARCH OF YOUNG SCIENTISTS

Досболова С.А.

Қазақстан Республикасында есірткі құралдары мен олардың прекурсорларының заңсыз айналымына қарсы іс-қимыл мәселелерін құқықтық реттеудің ерекшеліктері 315

Нургалиева А.Б.

Реализация конституционной нормы защиты права собственности в арбитражном правосудии Республики Казахстан 321

Плотников А.В., Намысов Е.Д.

От правосознания к безопасности: как формирование правовой культуры способствует защите сотрудников полиции 326

Рахимов К.Е.

Научные воззрения на вину юридического лица в уголовном праве: теоретико-правовой дискурс 331

Сарыбаев Н.Ә., Искакова Б.Е.

Жол қозғалысы саласындағы құқық бұзушылықтарға нөлдік төзімділік қағидатын тиімді қамтамасыз ету ретінде автоматтандырылған ақпараттық жүйелерді интеграциялау және дамыту 336

Уразалин Б.Т.

Совершенствование действующего законодательства по вопросам, относящихся к технико-криминалистическому обеспечению содержания в учреждениях минимальной безопасности 341

ҚҰҚЫҚ ҚОРҒАУ ҚЫЗМЕТІНІҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ
АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
CURRENT ISSUES OF LAW ENFORCEMENT

Жунисбеков Н.Н., Құсайынов Ж.Ш.

Үлестік тұрғын үй құрылысы саласындағы пайдакүнемдік қылмыстарды сотқа дейінгі тергеп-тексерудің бастапқы кезеңінің ерекшеліктері: типтік тергеулік жағдайлар ... 346